Ο Μπομπ Πήρε το Νόμπελ. Γιατί όχι;

Τάκης Άκος

«Don’t criticize what you can’t understand»
(Μην κριτικάρεις αυτό που δεν καταλαβαίνεις)
Bob Dylan

«Ο Ντύλαν είναι το φετινό Νόμπελ Λογοτεχνίας», είπαν από τη Σουηδική Ακαδημία. Και μετά; Σάλος! Αντέδρασαν κάποιοι, άλλοι εκθείασαν. Ο Νέγκρι εκτιμά ότι «η επιλογή αυτή (της Σουηδικής Ακαδημίας) συμπίπτει και με την κόπωση του νεοφιλελευθερισμού, μια κόπωση η οποία διαδίδεται ακριβώς και εξαιτίας των ανισοτήτων… η κίνηση αυτή αποτελεί και ένα πλήγμα για τον Ντόναλντ Τραμπ». Η γενιά του ’60, καλλιτέχνες και συγγραφείς, όπως ο Στίβεν Κινγκ, υπερθεμάτισαν. Άλλοι ξεσπάθωσαν και βγάλαν τα απωθημένα τους. Κουβέντα να γίνεται…

Ο Ντύλαν έχει βραβευθεί και στο παρελθόν. Το 1970 ως επίτιμος Διδάκτορας της Μουσικής από το Πανεπιστήμιο του Princeton. Ένοιωσε πολύ άβολα στην εκδήλωση, ιδιαίτερα όταν τον μετέφεραν με λιμουζίνα και του ζητήθηκε να φορέσει τήβεννο, διαφορετικά δεν θα τον βράβευαν. Στο τραγούδι του «Day of the Locusts» περιέγραψε αυτή την εμπειρία:

«Έβαλα κάτω τη ρόμπα μου, πήρα το δίπλωμά μου,
πήρα από το χέρι την αγαπημένη μου και την κάναμε μακριά με το αυτοκίνητο.
Κατευθείαν για τους Μαύρους Λόφους της Ντακότα,
σίγουρα ήταν ευτυχές να βγούμε από εκεί ζωντανοί».

Αργότερα, το παλαιότερο πανεπιστήμιο της Σκοτίας Saint Andrews τον έχρισε Επίτιμο Διδάκτορα της Μουσικής, σαν μια αναγνώριση του έργου του ως «εξαιρετική συνεισφορά στον μουσικό και λογοτεχνικό πολιτισμό». Το παρέλαβε χωρίς να πει λέξη! Ουδείς γνωρίζει παρά μόνο ο ίδιος αν προτίθεται να πάει στη Στοκχόλμη

για να παραλάβει το Νόμπελ του και να τριτώσει το κακό. Απρόβλεπτος γαρ…

Ο Ντύλαν, εκτός από μουσικός, είναι και ένας σπουδαίος ζωγράφος, γλύπτης και σκιτσογράφος, καθώς και συγγραφέας δύο βιβλίων, του *Tarantula* και του *Chronicles-Volume 1*. Από το 1994 έχει δημοσιεύσει έξι βιβλία με τη δουλειά του. Το 2014 εκδόθηκε το βιβλίο *Lyrics: Since 1962*.

Δεν είναι εύκολο να κατανοήσεις τους λαβυρίνθους του Ντύλαν. Αν θέλει κάποιος να ασχοληθεί με την περσόνα του, μπορεί να διαβάσει το βιβλίο του Robert Shelton *No direction home* –υπάρχει μόνο η αγγλική έκδοση– που φωτίζει την πολυσχιδή και ανήσυχη προσωπικότητά του. Σε αυτό το βιβλίο, μέσα από διαλόγους με τον συγγραφέα περί της ποιητικής η μη των στίχων του, δεν αποδέχεται ότι είναι ποιητής. Εύγλωττα έχει πει: «Είμαι οι λέξεις μου».

Ντύλαν και Γκίνσμπεργκ στον ταφο του Κέρουακ, 1975

Ο Ντύλαν είναι ένας τροβαδούρος που ακούγεται σαν μελοποιημένος Ρεμπώ. Δεν έκανε υπέρβαση μόνο με τη μουσική του. Άφησε το στείρο, κατά τη γνώμη του, περιβάλλον της folk και των τραγουδιών διαμαρτυρίας που τον καθιέρωσαν στον κύκλο των διανοούμενων του Village αλλά και κινήματος της Νέας Αριστεράς. Το σημαντικό είναι ότι αυτός άλλαξε όλη τη φόρμα

και το περιεχόμενο της μέχρι τότε ρηχής ρητορικής των στίχων, εγκαθιδρύοντας πιο πυκνά και περίπλοκα σχήματα, σαφώς επηρεασμένος από τους Γάλλους συμβολιστές, αλλά και αντλώντας από γίγαντες της παγκόσμιας λογοτεχνίας, αναπλάθοντάς τα με τον δικό του μοναδικό τρόπο. Ας αντιπαραβάλει κάποιος το «It's alright ma» με αποσπάσματα από την *Έρημη Χώρα* του T.S. Elliot.

Δεν είναι υπερβολικό να ειπωθεί ότι ο Ντύλαν είναι βασικός πυλώνας της ροκ μουσικής και της αντικουλτούρας εν γένει. Ίσως και ο πιο εγκεφαλικός συνθέτης – οι άλλοι δύο, κατά τη γνώμη του γράφοντος, είναι ο Zappa και ο Lennon. Ο Ντύλαν άλλαζε προσωπεία παίζοντας με την περσόνα του – *masked and anonymous* .[1] Και βέβαια βίωσε μια ζωή γεμάτη αντιφάσεις, από τα τραγούδια διαμαρτυρίας (protest sogs) και τον Woody Guthrie στην ψυχεδέλεια, στον Ιουδαϊσμό αλλά και στον Χριστό• και τώρα, στα 75 του χρόνια, στις διαφημίσεις της Κράισλερ, σε εκπομπή στο ραδιόφωνο, ενώ πρόσφατα εντρυφά στο έργο του Frank Sinatra!

Ο Ντύλαν, οχυρωμένος πίσω από τα μαύρα γυαλιά του επί σκηνής ή και έξω απ' αυτή, είναι ένας παρατηρητής των καιρών που αλλάζουν. Καταγράφει, δεν προτείνει. Αποποιήθηκε μετά βδελυγμίας τον τίτλο του ηγέτη (leader) που κάποιοι πήγαιναν να του φορτώσουν. «Ήθελαν να βγω έξω και να πάρω τα ηνία της επανάστασης. Το μόνο για το οποίο νοιαζόμουν τότε ήταν αν είναι κουρδισμένες οι χορδές της κιθάρας μου και πώς να προφυλάξω τα παιδιά μου από τις ορδές των παρείσακτων που πολιορκούσαν το σπίτι μου», έλεγε τις μέρες του Γούντστοκ (έμενε στην περιοχή, τα μάζεψε κι έφυγε και δεν συμμετείχε ούτε στο ομώνυμο φεστιβάλ το 1969).

Εάν αφήσουμε κατά μέρος την παραφιλολογία των «σοβαρών» ακαδημαϊκών κύκλων, ντόπιων και ξένων, που ξεκατινιάζονται μεταξύ τους, με πρόσχημα την κριτική και το «αλάθητο» ένστικτο, θα λέγαμε ότι αυτή η απόφαση για το Νόμπελ είναι μια γροθιά στη σοβαροφάνεια τέτοιων κύκλων. Στο κάτω κάτω της γραφής, σε τι διαφέρει το Νόμπελ από τα βραβεία Όσκαρ της κινηματογραφικής ακαδημίας; «Κερδίζουν» οι καλύτεροι; Και

ποιοι είναι οι «καλύτεροι»; Και γιατί να υπάρχουν βραβεία, στην τελική;

Αυτό που αξίζει στην όλη ιστορία είναι μήπως και ταρακουνηθούν κάποιοι αδαείς και, έστω από περιέργεια, δουν τι είναι αυτός ο Ντύλαν αλλά και η γενιά των μπιτ, ίσως και ο Hunter S. Thompson και άλλοι τόσοι αφανείς της αντικουλτούρας που κίνησαν τους τροχούς της αμφισβήτησης διαχρονικά και που μας επηρέασαν στο να αυτο-μορφωθούμε πέρα από τα κανάλια της κυρίαρχης κουλτούρας.

Στην αδηφάγα κοινωνία του θεάματος αρκεί να μην εντρυφήσουμε στο θέαμα και στη θέαση, αλλά να ξεφύγουμε από το επιφανειακό, να το ταράξουμε, να συνθέσουμε φρέσκα μοτίβα ζωής και ενσυνείδησης.

[1] Ο Bowie το έκανε με τον ίδιο τρόπο, αλλά κατεξοχήν θεατρικά (βλ. σχετικό άρθρο στον παρόντα ιστότοπο).